

การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทยสู่อาเซียน

The Quality Development of Thai Graduates' to ASEAN

สุบิน ยुरะรัช¹

Subin Yurarach

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ (1) เพื่ออธิบายสภาพการพัฒนาระดับบัณฑิตและการวัดคุณภาพบัณฑิตในประเทศไทย และ (2) เพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตไทยให้มีคุณภาพระดับอาเซียน ผลการสังเคราะห์และวิเคราะห์เอกสาร พบว่า (1) คุณภาพของบัณฑิตไทยมีความแตกต่างกันไปตามประกาศกระทรวงแต่ละฉบับ แผนพัฒนาการศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด และองค์กรประเมินแต่ละแห่ง โดยสรุป คุณภาพบัณฑิตไทยวัดได้ 3 มิติ คือ คุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ คุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และคุณภาพบัณฑิตตามตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรประเมิน และ (2) การพัฒนาระดับบัณฑิตไทยให้มีคุณภาพในระดับอาเซียนเพื่อรองรับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 จะต้องพิจารณาใน 2 ประเด็น คือ อาชีพ และคุณลักษณะของบัณฑิตที่อาเซียนคาดหวัง โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้อยู่ในระดับที่ใช้งานได้ ไม่ว่าจะทักษะการฟัง พูด อ่าน หรือเขียน เพราะภาษาอังกฤษเป็นภาษาทางการของอาเซียนที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศสมาชิก

คำสำคัญ: คุณลักษณะของบัณฑิต, บัณฑิตไทย, อาเซียน

Abstract

The objectives of this article are (1) to explain the state of graduate development and graduates' quality measurement in Thailand, and (2) to give suggestions in developing Thai graduates' attributes qualified to ASEAN. The related document synthesis and analysis show that (1) the graduate attributes or qualities are different depending on each Ministry announcement, national education development plan, original affiliation, and assessment organization. In conclusion, Thai graduates' quality could be measured in three dimensions; Thai Qualifications Framework for Higher Education (TQF: HEd), Higher Education Standards, and the indicators announced by the original affiliations and assessment organizations, and (2) to develop Thai graduates' attributes qualified to ASEAN to support the ASEAN community in 2015 needs two considerations comprising careers and graduate attributes which ASEAN expects, especially to develop English skills (listening, speaking, reading, writing) for effective communication among ASEAN countries.

Key words: Graduate Attribute, Thai Graduate, ASEAN

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., เลขานุการหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

การอุดมศึกษากับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทย

การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน ดำเนินการภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) และคุณภาพของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พิจารณาจากสาระสำคัญที่อยู่ในหมวด 6 มาตรา 47-51 ที่กล่าวถึงมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศได้ส่งผลกระทบต่อตรงต่อการวางระบบการประเมินคุณภาพในประเทศไทย (อุทัย ดุลยเกษม, 2551) ในคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) (2553) ได้กล่าวถึงเหตุผลของการประกันคุณภาพในระดับอุดมศึกษาไว้ 4 ประการ คือ (1) คุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาและบัณฑิตมีแนวโน้มที่จะมีความแตกต่างกันมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศไทยโดยส่วนรวมในระยะยาว (2) การแข่งขันกันในเรื่องคุณภาพของการจัดการศึกษาและคุณภาพของบัณฑิตภายในและภายนอกประเทศมีมากขึ้น (3) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาองค์ความรู้ให้เป็นสากลเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ และ (4) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่าสามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน ได้รับผลกระทบจากปัจจัยอื่นอีกหลายประการ เช่น กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education; TQF: HEd) การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นต้น สำหรับการจัดการศึกษาตาม TQF มาจากประกาศ 2 ฉบับ คือ (1) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2552 และ (2) ประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2552 และจากสาระสำคัญตามประกาศดังกล่าว ทำให้สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้

ได้ตาม TQF ในส่วนของผลการเรียนรู้ (Learning outcome) ที่คาดหวังตาม TQF มี 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี

การพัฒนามาตรฐานคุณวุฒิสาขาหรือสาขาวิชา ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาบรรจุเนื้อหาวิชาได้อย่างอิสระ เหมาะสม และตรงกับความต้องการหรือเอกลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งทำให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถพัฒนาหลักสูตรได้อย่างหลากหลาย เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญาและปณิธานของสถาบัน ตลอดจนสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต จะเห็นได้ว่า การนำ TQF มาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทำให้บทบาทของคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเปลี่ยนแปลงไป โดยคณาจารย์จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามตามแผนที่หลักสูตร (Curriculum Mapping) และแสดงความรับผิดชอบต่อผลการเรียนรู้ของบัณฑิต

รายงานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) (2552ก) ได้แสดงผลการศึกษาของคณะอนุกรรมการการอุดมศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการอุดมศึกษา ที่ได้เสนอต่อคณะกรรมการการศึกษาในวุฒิสภา พบว่า คุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษากำลังมีปัญหา เช่น (1) สถานศึกษาระดับปริญญาตรี มีความซ้ำซ้อนกันทั้งด้านหลักสูตรและด้านการเรียนการสอน ประกอบกับการขยายตัวของการอุดมศึกษาไทยที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีการแย่งชิงตลาดการศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาด้วยตนเอง ผลที่ตามมาคือ คุณภาพการศึกษาที่ลดต่ำลง (2) มหาวิทยาลัยไทยมีความแตกต่างสูง เช่น ขนาด งบประมาณ ประเภท บุคลากร และคุณภาพของสถาบัน เป็นต้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งไม่มีการทำงานร่วมกัน ส่งผลทำให้มีระบบการบริหารจัดการที่สิ้นเปลือง เป็นต้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้ สมศ. (2552ข) ได้จัดทำข้อเสนอแนะจำนวน 8 ข้อ เสนอต่อคณะกรรมการการอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ได้แก่ (1) อุดมศึกษาไทยต้องเร่งรัดสรรหา

และพัฒนาให้ได้คณาจารย์วุฒิปริญญาเอก และตำแหน่งทางวิชาการ ให้เป็นไปตามเกณฑ์ (2) ให้ สกอ. สมศ. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน กพร.) สำนักงานประมาณ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้หลักการของการจัดกลุ่มสถาบัน (University Mapping) เป็นกรอบการบริหารอุดมศึกษา โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องเร่งปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการของตลาด เพื่อส่งเสริมการได้งานทำของบัณฑิตและแก้ปัญหาการตกงาน (3) กระทรวงศึกษาธิการพึงกำหนดมาตรการเร่งด่วนในการยกระดับคุณภาพให้กับกลุ่มสาขาวิชาที่มีคุณภาพยังไม่ได้มาตรฐาน (4) ให้สร้างกลไกเพื่อให้ระบบการประกันคุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร โดยกำหนดมาตรการให้สถาบันอุดมศึกษานำผลการประเมินภายในและภายนอกไปใช้ประโยชน์อย่างจริงจัง (5) ควรบังคับใช้นโยบายลดการขยายตัวของสถานศึกษาทุกประเภท โดยให้ใช้นโยบายด้านคุณภาพเป็นจุดแข่งขัน (6) ส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเข้มแข็งเชิงวิชาการ และมีอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการให้สามารถออกนอกระบบ (7) อุดมศึกษาไทยควรเร่งสร้างปัญญาให้กับสังคม โดยเร่งสร้างงานวิจัยภายใต้ความร่วมมือของภาคผลิตและภาคอุตสาหกรรม โดยสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ และ (8) การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม เน้นประเมินทุกวิทยาเขต ประเมินระดับคณะ เชื่อมโยงการประกันคุณภาพภายในและภายนอก กำหนดเกณฑ์การประเมินโดยอ้างอิงจากมาตรฐานสากล การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการส่งเสริมให้สาขาวิชาชีพมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพการศึกษา

ผลกระทบของอาเซียนที่มีต่ออุดมศึกษา

นอกจาก TQF แล้ว การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษายังได้รับผลกระทบโดยตรงจากการรวมกันเป็นประชาคมอาเซียน คำว่า “อาเซียน” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “ASEAN” ย่อมาจากคำว่า Association of South East Asian Nations และแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบัน อาเซียนมีประเทศสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ บรูไน เวียดนาม พม่า กัมพูชา

และลาว (ASEAN, 2005) โดยมีคำขวัญว่า “One Vision, One Identity, One Community” หรือ “หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม” และในปี พ.ศ. 2558 ประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศจะรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน

การรวมกันเป็นประชาคมเดียว (Single community) จะทำให้อาเซียนกลายเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single market and production base) และมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี ดังนั้น การผลิตและพัฒนาบัณฑิตไทยสู่ตลาดแรงงานต้องคำนึงถึงตลาดในประชาคมอาเซียนด้วย (ชินวรณ์ บุญเกียรติ, 2553) ซึ่งการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทย นอกจากจะตอบสนองต่อลักษณะของบัณฑิตตาม TQF มาตรฐานการอุดมศึกษา และตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของ สกอ. สมศ. และสำนักงาน กพร. แล้ว การผลิตและพัฒนาบัณฑิตไทยจะต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในประชาคมอาเซียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

หน่วยงานต้นสังกัดของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ สกอ. กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงกลาโหม มีนโยบายที่ชัดเจนที่จะพัฒนาบัณฑิตให้ตอบสนองต่อความท้าทายของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการอุดมศึกษา อันเป็นผลมาจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน และสถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจให้แก่สังคมว่า สามารถผลิตและพัฒนาบัณฑิตได้อย่างมีคุณภาพเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศไทย ที่มุ่งสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระดับสากล (สกอ., 2553)

การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทยมีความสำคัญอย่างไร

การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทย มีความสำคัญด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ (1) ความท้าทายของโลกาภิวัตน์ต่อการอุดมศึกษา ในประเด็นการบริการการศึกษาข้ามพรมแดน และการเคลื่อนย้ายนักศึกษาและบัณฑิต อันเป็นผลจากการรวมตัวของประเทศในภูมิภาคอาเซียน และ (2) สถาบันอุดมศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความมั่นใจแก่สังคมว่า สามารถพัฒนาองค์ความรู้และ

ผลิตบัณฑิตตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ (สกอ., 2553) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของการปฏิรูป การศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 - 2561) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ที่ระบุไว้ อย่างชัดเจนว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุก ระดับ และประเภทการศึกษาเป็นเป้าหมายหลักข้อหนึ่งของการ ปฏิรูปการศึกษาที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ภายในปี พ.ศ. 2561 ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) (สกส., 2551) ที่ให้ความสำคัญกับการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ

สำหรับหลักการและเหตุผลของการพัฒนาคุณภาพ บัณฑิตในประเทศไทย มาจากเอกสารที่สำคัญ 4 ฉบับ ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2) กรอบมาตรฐานการอุดมศึกษา (ประกาศ กระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2549) (3) กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) และ (4) แผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2554) โดย สกอ. เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 หลักการและเหตุผลของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในประเทศไทย

เอกสาร	สาระสำคัญ
1. พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542	อยู่ในหมวด 6 มาตรา 47-51 ที่กล่าวถึงมาตรฐานและการประกันคุณภาพ การศึกษา โดยเฉพาะในมาตรา 48 ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าเป็น ส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก
2. กรอบมาตรฐานการ อุดมศึกษา	ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2549 ได้กำหนดมาตรฐาน และตัวบ่งชี้เกี่ยวกับมาตรฐานการอุดมศึกษา 3 เรื่อง ได้แก่ มาตรฐานด้าน คุณภาพบัณฑิต มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา และมาตรฐาน ด้านการสร้างและพัฒนาสังคมความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยเฉพาะ มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต การพัฒนาบัณฑิตจำเป็นต้องอาศัยการจัด กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้นักศึกษาเกิดการ พัฒนา ตามคุณลักษณะที่คาดหวัง
3. กรอบแผนอุดมศึกษา ระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565)	กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี มีเป้าหมายเมื่อสิ้นสุดแผนในปี พ.ศ. 2565 คือ การยกระดับคุณภาพอุดมศึกษาไทย เพื่อผลิตและพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต พัฒนาศักยภาพอุดมศึกษาในการ สร้างความรู้และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศใน โลกาภิวัตน์ สนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นไทยโดยใช้กลไกของธรรมภิ บาล การเงิน การกำกับมาตรฐาน และเครือข่ายอุดมศึกษานบนพื้นฐานของ เสรีภาพทางวิชาการ ความหลากหลาย และเอกภาพเชิงระบบ โดยผู้ที่ได้รับผล โดยตรงของแผนอุดมศึกษา คือ เยาวชนไทย นักศึกษาไทย และบัณฑิตในอนาคต

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เอกสาร	สาระสำคัญ
4. แผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2554)	เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ได้แก่ (1) การเพิ่มสัดส่วนผู้เข้าศึกษาอุดมศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จากเดิม 28:72 เป็น 33:67 (2) ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษามีงานทำไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 (3) ผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพ มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย มีจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ สามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต มีความสามารถด้านวิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้เป็นอย่างดี มีทักษะในการสื่อสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ (4) เน้นการมีส่วนร่วมของภาคอุตสาหกรรมการผลิตและภาคอุตสาหกรรมบริการ (5) การเพิ่มศักยภาพการผลิตผลงานวิจัยและนวัตกรรมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ และ (6) การเพิ่มจำนวนผู้เรียนอุดมศึกษา นอกเหนือช่วงอายุ 18-24 ปี โดยใช้ระบบการสะสมหน่วยกิตในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อรองรับการศึกษาดลอดชีวิต

การอุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนเข้าสู่วิชาชีพ การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ บัณฑิตไทยจะมีคุณภาพได้ก็ต่อเมื่อการจัดการศึกษามีคุณภาพ ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งควรจะผลิตบัณฑิตให้ได้ปริมาณและคุณภาพตอบสนองต่อความต้องการกำลังคนของประเทศ

คุณภาพบัณฑิตไทยวัดได้จากอะไร

คุณภาพบัณฑิตเป็นผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบัน คุณภาพบัณฑิตไทยวัดได้ใน 3 มิติ คือ (1) คุณภาพบัณฑิตตาม TQF (2) คุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานการอุดมศึกษา และ (3) คุณภาพบัณฑิตตามตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรประเมิน เช่น สกอ. สมศ. สำนักงาน ก.พ.ร. เป็นต้น สำหรับคุณภาพบัณฑิตตาม TQF ถือได้ว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำเพื่อการประกันคุณภาพบัณฑิตในระดับอุดมศึกษา โดยเน้นวัดผลการเรียนรู้ 5 ด้าน และจากผลการวิจัยของ สุบิน ยุระรัช และคณะ (2554) ได้ยืนยันว่า ผลการเรียนรู้ 5 ด้านตาม TQF เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของบัณฑิตไทย โดยคุณลักษณะที่สำคัญมากที่สุด คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม รองลงมา ได้แก่ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี ตามลำดับ

คุณภาพบัณฑิตตามมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549 มี 3 ข้อ ได้แก่ (1) บัณฑิตมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน สามารถเรียนรู้ สร้างและประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล (2) บัณฑิตมีจิตสำนึก ดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และ (3) บัณฑิตมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ มีการดูแล เอาใจใส่ รักษาสุขภาพของตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม การพัฒนาบัณฑิตจำเป็นต้องอาศัยการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้นักศึกษาเกิดการพัฒนามตามคุณลักษณะดังกล่าว ส่วนคุณภาพบัณฑิตตามตัวบ่งชี้ของหน่วยงานต้นสังกัดและองค์กรประเมินมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการประกันคุณภาพภายในและภายนอก ตามที่ระบุไว้ในหมวด 6 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

คุณภาพบัณฑิตของ สกอ. (2553) มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ปัจจัยนำเข้า (Input indicator) และตัวบ่งชี้กระบวนการ (Process indicator) มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ อยู่ในองค์ประกอบที่ 2 การผลิตบัณฑิต ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 2.7 ระบบและกลไกการพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการเรียนตาม

คุณลักษณะของบัณฑิต และตัวบ่งชี้ที่ 2.8 ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้นักศึกษา ในส่วนของตัวบ่งชี้ที่ 2.7 ได้อธิบายไว้ว่าคุณลักษณะของบัณฑิต หมายถึง คุณสมบัติที่พึงประสงค์ซึ่งผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาพึงมีประกอบด้วย 2 ส่วน คือ คุณลักษณะของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติของแต่ละหลักสูตร และคุณลักษณะของบัณฑิตตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต สำหรับตัวบ่งชี้ที่ 2.8 ได้อธิบายไว้ว่า คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเป็นปัจจัยสำคัญของ คุณภาพบัณฑิตตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งความคาดหวังของผู้ใช้บัณฑิตและสังคม การประเมินคุณภาพตามตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิตของ สกอ. ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพภายใน

คุณภาพบัณฑิตของ สมศ. (2555) มีลักษณะเป็นตัวบ่งชี้ผลผลิต (Output indicator) มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 1 บัณฑิตปริญญาตรีที่ได้อ่านทำหรือประกอบอาชีพอิสระภายใน 1 ปี ตัวบ่งชี้ที่ 2 คุณภาพของบัณฑิตปริญญาตรี โทและเอกตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาแห่งชาติ ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผลงานของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่ และตัวบ่งชี้ที่ 4 ผลงานของผู้สำเร็จ

การศึกษาระดับปริญญาเอกที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่

คุณภาพบัณฑิตของสำนักงาน ก.พ.ร. (2555) พบว่า สำนักงาน ก.พ.ร. มุ่งประเมินคุณภาพบัณฑิตเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยได้พัฒนารอบการประเมินผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของสถาบันอุดมศึกษา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพบัณฑิตอยู่ในมิติที่ 2 (มิติด้านคุณภาพ) มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 4 ร้อยละของระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อบัณฑิต และตัวบ่งชี้ที่ 5 ร้อยละของระดับความพึงพอใจของนิสิตนักศึกษาต่อสถาบันอุดมศึกษา

โดยสรุป คุณภาพบัณฑิตตามตัวบ่งชี้คุณภาพบัณฑิต พบว่า สกอ. และ สมศ. ทำหน้าที่ประกันคุณภาพบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน แต่ สกอ. เน้นตัวบ่งชี้ปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ ส่วน สมศ. เน้นตัวบ่งชี้ผลผลิต ในขณะที่สำนักงาน ก.พ.ร. รับผิดชอบคุณภาพบัณฑิตเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และมุ่งเน้นไปที่คุณภาพการให้บริการ จากผลการสังเคราะห์เอกสารที่นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิตในประเทศไทย พบว่า คุณภาพบัณฑิตระดับปริญญาตรีสามารถวัดได้หลายมิติ และมีความแตกต่างกันไปตามประกาศกระทรวงแต่ละฉบับ แผนพัฒนาการศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด และองค์กรประเมินแต่ละแห่ง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการสังเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไทย

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไทย	เอกสารหมายเลข*						
	1	2	3	4	5	6	7
1. จบในสาขาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี		✓					
2. สามารถปรับตัวสำหรับงานที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต	✓	✓					
3. ได้งาน/ประกอบอาชีพอิสระทำใน 1 ปี		✓				✓	
4. ได้ทำงานตรงสาขาที่สำเร็จการศึกษา						✓	
5. มีทักษะวิชาการ		✓					
6. มีทักษะวิชาชีพ		✓					
7. มีความรับผิดชอบ		✓	✓	✓	✓		
8. มีคุณธรรมจริยธรรม		✓	✓	✓	✓		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตไทย	เอกสารหมายเลข*						
	1	2	3	4	5	6	7
9. มีวินัย		✓					
10. มีจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ		✓		✓			
11. มีความสามารถด้านวิเคราะห์		✓	✓		✓		
12. มีความสามารถด้านสังเคราะห์		✓					
13. สามารถใช้เทคโนโลยีพื้นฐานได้/เทคโนโลยีสารสนเทศ		✓	✓		✓		
14. ทักษะในการสื่อสารภาษาไทย		✓	✓		✓		
15. ทักษะในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ		✓	✓		✓		
16. มีความรู้			✓	✓	✓		
17. มีทักษะทางปัญญา			✓		✓		
18. สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล			✓		✓		
19. มีทักษะทางปฏิบัติ			✓		✓		
20. มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์สาขาวิชาที่เรียน				✓			
21. สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง				✓			
22. สามารถทำงานเพื่อพัฒนาสังคม				✓			
23. สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล				✓			
24. มีสุขภาพดี (กายและใจ)				✓			
25. ดูแล เอาใจใส่ รักษาสุขภาพของตนเอง				✓			
26. คุณลักษณะตามความต้องการของนายจ้าง/ผู้ประกอบการ/ผู้ใช้บัณฑิต						✓	✓
27. ได้รับรางวัล/การประกาศเกียรติคุณยกย่องในด้านคุณธรรมจริยธรรม					✓		
34. ผลงานของมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตที่ได้รับการตีพิมพ์หรือเผยแพร่						✓	

*หมายเหตุ (1) กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (2551-2565) (2) แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (2551-2554) (3) กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) พ.ศ. 2552 (4) มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2549 (5) ตัวบ่งชี้ สกอ. (2553) (6) ตัวบ่งชี้ สมศ. รอบสาม (2555) (7) สำนักงาน ก.พ.ร. (2555)

การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตไทยสู่อาเซียน

นอกจากการผลิตและพัฒนาบัณฑิตไทยให้ได้ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งในประเทศไทยจะต้องให้ความสำคัญกับแนวโน้มของตลาดในอาเซียนและอาชีพที่ต้องการในอนาคตด้วย ตลอดจนผลกระทบของการรวมตัวเป็นประชาอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ที่มีต่อนโยบายการผลิตและพัฒนาบัณฑิตของสถาบัน อุดมศึกษาแต่ละแห่ง

จากผลการสังเคราะห์และวิเคราะห์งานวิจัยจากฐานข้อมูลงานวิจัยออนไลน์ ได้แก่ ห้องสมุดงานวิจัย

ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (hwww.riclib.nrct.go.th) ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทยออนไลน์ ของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (thesis.stks.or.th) ฐานข้อมูล ThaiLIS Digital Collection ของสำนักงานบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (tdc.thailis.or.th) และฐานข้อมูล ERIC (The Education Resource Information Center) โดยใช้คำค้นว่า “คุณภาพบัณฑิต (graduate quality)” หรือ “อาเซียน (ASEAN)” ผลการ

สืบค้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นผลงานวิจัยด้านการประเมิน บัณฑิต ในขณะที่งานวิจัยเกี่ยวกับอาเซียน พบว่ามีอยู่
คุณภาพในระดับอุดมศึกษาและการพัฒนาคุณภาพ จำนวนไม่มากนัก (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต*

ผู้วิจัย	ประเด็นวิจัย
Xiangmin, Scott & Liang (2010)	ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา การสร้างรายได้ และความพึงพอใจในการทำงานของบัณฑิต
Shashkova (2010)	ผลของการเปลี่ยนบรรยากาศในการเสริมสร้างแรงจูงใจที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตในด้านวิชาชีพและบุคลิกภาพในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศรัสเซีย
Domadenik, Drame & Farcnik (2010)	การส่งผ่านระหว่างบัณฑิตสาขาบริหารธุรกิจที่จบใหม่ไปสู่การทำงานในสถานประกอบการในประเทศสโลวีเนีย โดยคุณลักษณะที่มุ่งศึกษา คือ ความสามารถในการได้งานทำของบัณฑิต (Graduate eemployability)
Latif & Bahroom (2010)	การวัดคุณภาพของมหาวิทยาลัยเปิด (Open university) ในประเทศมาเลเซีย ผ่านการประเมินคุณภาพของบัณฑิต
Crossman & Clarke (2010)	การจ้างงานของบัณฑิต ตามการรับรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ นายจ้าง นักวิชาการ และนักศึกษา โดยให้ความสำคัญกับอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ และความเป็นสากล (Internationalization) ที่ส่งผลต่อคุณภาพของบัณฑิต
Meng (2010)	ผลของการมีทัศนคติเชิงบวก (Positive attitude) ของบัณฑิตที่มีต่อความสำเร็จในการจ้างงาน (Success in employment)
Muldoon (2009)	แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตผ่านการทำงานนอกเวลา (Part-time work) ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา
Cranney & others (2009)	คุณลักษณะของบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยในออสเตรเลียที่จบการศึกษาในหลักสูตรจิตวิทยา 4 ปี โดยมีคำถามวิจัยว่า หลักสูตรจิตวิทยาที่มีระบบการประกันคุณภาพ สามารถช่วยในการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตได้หรือไม่
Clair (2009)	การประเมินคุณลักษณะของบัณฑิตด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศออสเตรเลีย
Hamzah & Abdullah (2009)	การพัฒนาบัณฑิตในมาเลเซีย โดยการศึกษาว่า บัณฑิตมาเลเซียจะต้องมีคุณลักษณะทั่วไป (Generic Skills) อะไรบ้างจึงจะสามารถได้รับการจ้างงาน
Treleaven & Voola (2008)	การพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิต ผ่านวิธี Constructive Alignment ที่มีลักษณะของการสร้างขอบเขตของกิจกรรมการเรียนรู้ และใช้วิธีการประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายตามเกณฑ์มาตรฐาน
Duoc & Metzger (2007)	ตัวบ่งชี้คุณภาพของบัณฑิตในสาขาบริหารธุรกิจในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศเวียดนาม โดยใช้วิธี Gap analysis และเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม ได้แก่ บัณฑิต คณะ และผู้จ้างงาน
Barrie (2006)	คุณลักษณะของบัณฑิตในออสเตรเลีย โดยคุณภาพบัณฑิตเป็นผลลัพธ์ของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และเป็น Combination ขององค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ (1) ทักษะ (2) คุณลักษณะเฉพาะบุคคล และ (3) ความรู้
Nguyen, Yanagawa & Miyazaki (2005)	ลักษณะของการจ้างงานในประเทศญี่ปุ่น และความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของการจ้างงานกับการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาบัณฑิตในส่วนของทักษะหรือความสามารถที่จำเป็นในการทำงาน
Stupans, Angley, March & Soulsby (2005)	การศึกษาคุณภาพของบัณฑิตด้านความสามารถในการแก้ไขปัญหา (Problem solving ability) ในหลักสูตรเภสัชศาสตร์ ของสถาบันอุดมศึกษาในออสเตรเลีย

*สามารถหาอ่านเพิ่มเติมได้จากต้นฉบับบทความวิจัยในฐานข้อมูลออนไลน์

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ผู้วิจัย	ประเด็นวิจัย
Debra, Calvin, Sarah & Richard (2004)	การพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิต โดยใช้วิธีการ 2 รูปแบบ คือ การทำ mapping และ embedding ผ่านกระบวนการทำประกันคุณภาพและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร
Bath, Smith, Stein & Swann (2004)	การทำแผนที่คุณลักษณะของบัณฑิต (Mapping graduate attributes) ด้วยวิธีการ Embedding เข้าไปในระบบการประกันคุณภาพและการเรียนรู้โดยการกระทำ (Action learning) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียน
Monday (2003)	การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตผ่านการทำงานแบบร่วมมือ (Collaborative working) ที่อยู่ในหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนแบบ Reflective learning
Madaus, Ruban, Foley & McGuire (2003)	ความพึงพอใจในการทำงานบัณฑิตที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ (University Graduates with Learning Disabilities)
ภาวิณี มาตรเจริญ, หฤทัย นำประเสริฐชัย และทองฟู ศิริวงศ์ (2554)	การเปรียบเทียบคุณภาพของบัณฑิตคณะบริหารธุรกิจ ในสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ในมุมมองระหว่างบัณฑิต อาจารย์ และผู้ใช้บัณฑิต โดยใช้มาตรฐานผลการเรียนรู้เป็นเกณฑ์อ้างอิงคุณภาพการศึกษาของบัณฑิต
สุบิน ยุระรัช และคณะ (2554)	ความร่วมมือในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย อาชีพและคุณลักษณะของบัณฑิตที่อาเซียนคาดหวัง และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรมการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต
บุญหนา จิมานัง และคณะ (2550)	การติดตามบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รุ่นที่ 51 ปีการศึกษา 2549
เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, ปราณี ศิริวัฒน์ และสุธาสินี วงศ์บา (2550)	การติดตามคุณภาพบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ที่สำเร็จการศึกษาปีการศึกษา 2549
ยุพยง เหมะศิลปิน, สิงห์ อินทรชูโต และปานิตัดรัตน์วิจิตร (2549)	คุณภาพบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
แพรวพรรณ สุวรรณกิจ และคณะ (2549)	การประเมินคุณภาพบัณฑิต คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2536
ปราณี สวัสดิ์สรรพ (2548)	การติดตามคุณภาพบัณฑิตสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ที่สำเร็จการศึกษาปี 2539-2545
ลลิตา ปรีดากรณ์ (2547)	คุณภาพบัณฑิตมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยรุ่นปีการศึกษา 2543-2546 ตามการรับรู้ของนายจ้าง/ผู้บังคับบัญชา
อำพร ไตรภัทร และกรรณิการ์ กัวหา (2545)	คุณภาพของบัณฑิต (คุณสมบัติที่พึงประสงค์ที่มหาวิทยาลัยกำหนด) จากการประเมินตนเองของนักศึกษาหลังจากเพิ่งจบการศึกษา

จากตารางที่ 3 มีการศึกษาวิจัยในหัวข้อที่หลากหลายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตในแต่ละสถาบันการศึกษา หรือในแต่ละประเทศ แต่ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่คุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตอาเซียน ยกเว้นการวิจัยของ สุบิน ยุระรัช และคณะ (2554) ที่ค้นพบว่า คุณลักษณะของบัณฑิตที่อาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 26 คุณลักษณะ ซึ่งเป็นการแบ่งคุณลักษณะของบัณฑิตตามทฤษฎีจุดมุ่งหมายทาง

การศึกษา (Bloom's Taxonomy of Educational Objectives) ของ Bloom & others (1971) ได้แก่

(1) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive domain) มีจำนวน 12 คุณลักษณะ ได้แก่ ทักษะทางปัญญา ความรู้ในสาขาวิชา การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา ความสามารถเชิงตัวเลข ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง การบริหาร

เวลา ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และความสามารถด้านภาษาอังกฤษ

(2) ด้านจิตพิสัย (Affective domain) มีจำนวน 8 คุณลักษณะ ได้แก่ คุณธรรม/จริยธรรม/จรรยาบรรณในวิชาชีพ ความซื่อสัตย์สุจริต ทศนคติที่ดีต่องาน/เพื่อนร่วมงาน การมองเห็นคุณค่าในตนเอง ความเป็นผู้นำ บุคลิกภาพที่ดี ความตระหนักในตนเอง การตัดสินใจอย่างมีคุณธรรม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร แรงจูงใจในการทำงาน มุมมองสากล/ความเป็นพลโลก ความมั่นใจ

(3) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor domain) มีจำนวน 6 คุณลักษณะ ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะทางสังคม/ทักษะระหว่างบุคคล ทักษะการปฏิบัติ/ทักษะทางวิชาชีพ ทักษะการสื่อสาร ทักษะในการปรับตัว และทักษะในการสืบค้นข้อมูล

นอกจากคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้ว สืบญรรักษ์ และคณะ ได้ศึกษาและค้นพบว่า อาชีพที่ประชาคมอาเซียนคาดหวัง มีจำนวน 15 สาขาอาชีพ ได้แก่ (1) แพทย์ (2) ทันตแพทย์ (3) พยาบาล (4) นักสำรวจ (5) ผู้เชี่ยวชาญการประมง (6) นักเทคโนโลยีการอาหาร (7) วิศวกร (8) สถาปนิก (9) ผู้ประกอบอาชีพด้านบริการท่องเที่ยว (10) มัคคุเทศก์ (11) พนักงานโรงแรม ภัตตาคาร หรือร้านอาหาร (12) นักบัญชี (13) นักธุรกิจ นักลงทุน หรือเจ้าของกิจการ (14) นักกฎหมาย หรือทนายความ และ (15) นักสิทธิมนุษยชน

อย่างไรก็ตาม การผลิตและพัฒนาบัณฑิตไทยให้มีคุณภาพในระดับอาเซียนจะไม่บรรลุเป้าหมาย หากบัณฑิตไทยไม่ได้รับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ (ฟัง พูด อ่าน เขียน) ให้อยู่ในระดับที่ใช้งานได้ เนื่องจากในกฎบัตรอาเซียน (ASEAN charter) ระบุไว้ว่า “The working language of ASEAN shall be English.” แสดงให้เห็นว่า ภาษาอังกฤษ มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการติดต่อสื่อสาร เพราะเมื่อมีการเปิดประเทศในปี พ.ศ. 2558 บัณฑิตไทยจะสามารถไปทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียนได้อย่างอิสระเสรีมากขึ้น ดังนั้น นอกจากการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้ได้ตามที่อาเซียนคาดหวังแล้ว บัณฑิตไทยจะต้องพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษให้สามารถใช้งานได้ด้วย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศไทย และเป็นภารกิจหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษา นอกเหนือไปจากการวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม และเมื่อมีการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 บัณฑิตไทยควรจะได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมมากที่สุดเมื่อไปทำงานจริงในสถานประกอบการ ในระดับที่เรียกว่า “บัณฑิตพร้อมใช้ (Work-ready graduate)” ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งในประเทศไทยจะต้องเตรียมความพร้อมในการผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพในระดับที่อาเซียนคาดหวัง ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานต้นสังกัดและสถาบันอุดมศึกษา มีดังนี้

(1) สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยควรเร่งปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมด้านการผลิตและพัฒนาคุณภาพบัณฑิต เช่น การให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาในการสมัครงานและการเดินทางไปทำงานกับสถานประกอบการในประเทศกลุ่มอาเซียน กิจกรรมการแนะแนวอาชีพและการทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน การดำเนินการด้านสหกิจศึกษาโดยร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกลุ่มอาเซียน อาเซียน +3 และอาเซียน +6 การจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ไปศึกษาดูงานหรือเข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกลุ่มอาเซียน การพัฒนาสมรรถนะและทักษะในการประกอบวิชาชีพในประเทศกลุ่มอาเซียน เป็นต้น

(2) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอาจพิจารณาให้มีการบรรจุวิชาทักษะทางภาษาเป็นวิชาบังคับหรือบังคับเลือกให้ครบทุกหลักสูตร โดยให้นักศึกษาเลือกเรียนอย่างน้อย 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย และภาษาทางการที่ใช้ในบางประเทศของอาเซียน เช่น ภาษาบาฮาซา ภาษาเวียดนาม เป็นต้น

(3) การเปิดหลักสูตรใหม่ในระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งควรให้ความสำคัญกับสาขาอาชีพและวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของอาเซียนก่อน

(4) นอกจากคุณลักษณะของบัณฑิตตาม TQF แล้ว สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งควรนำคุณลักษณะของบัณฑิตที่อาเซียนคาดหวังมาร่วมพิจารณาด้วย

(5) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนอาจพิจารณาให้มีการทดสอบความสามารถพื้นฐานก่อนสำเร็จการศึกษา

(Exit exam) เช่น ภาษาอังกฤษ การใช้เทคโนโลยี โอนหน่วยกิต (Credit transfer) ระหว่างสถาบัน
สารสนเทศ เป็นต้น เนื่องจากเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นใน
การประกอบอาชีพและทำงานในประเทศกลุ่มอาเซียน ประเทศกลุ่มอาเซียน

(6) หน่วยงานต้นสังกัดทุกแห่ง ของสถาบัน
อุดมศึกษา ควรออกระเบียบและหลักเกณฑ์ในการเทียบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (ลงวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2552)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กรอบมาตรฐานการอุดมศึกษา (ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2549)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข (เพิ่มเติม) ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชินวรณ์ บุญยเกียรติ. (2553). *การเตรียมความพร้อมกักตักทางของประเทศไทยด้านการศึกษาสู่การเปิดกว้างของการเรียนรู้แบบไร้พรมแดนภายใต้ข้อตกลงอาฟต้า*. การบรรยายพิเศษโดย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2553 ณ ห้อง L01 อาคารเรียนรวม คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (พญาไท).
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, ปราณี ศิริวัฒน์ และสุธาสินี วงศ์บา. (2550). *การติดตามคุณภาพบัณฑิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรที่สำเร็จการศึกษาปีการศึกษา 2549*. พิษณุโลก: รายงานการวิจัย งานนโยบายและแผน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญหนา จิมาโนง และคณะ. (2550). *โครงการติดตามบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น รุ่นที่ 51 ปีการศึกษา 2549*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิชาการและวิจัย สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปราณี สวัสดิ์สรพร. (2548). *การติดตามผลคุณภาพบัณฑิตสาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยกรุงเทพที่สำเร็จการศึกษาระหว่างปีการศึกษา 2539-2545*. กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- แพรวพรรณ สุวรรณกิจ, นพดล จำรูญ, ภัสสุริย์ ชิพสมนต์, กนกวรรณ ศรีสุภกรกุล และภาวิณี บุตรช. (2549). *การประเมินคุณภาพบัณฑิต คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2536*. *Naresuan University Journal*, 14 (1), 15-22.
- ภาวิณี มาตรเจริญ, หฤทัย นำประเสริฐชัย และทองฟู ศิริวงศ์. (2554). *คุณภาพการศึกษาของบัณฑิตบริหารธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคมศาสตร์)*, 32, 91-103.
- ยุพียง เหมะศิลป์, สิงห์ อินทรชูโต และปานทิติ รัตนวิจิตร. (2549). *คุณภาพบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. รายงานสืบเนื่องการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 44: สาขาวิศวกรรมศาสตร์ สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ, 2549, หน้า 423-431.
- ลลิตา ปรีดากรณ์. (2547). *คุณภาพบัณฑิตมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยรุ่นปีการศึกษา 2543-2545 ตามการรับรู้ของนายจ้าง/ผู้บังคับบัญชา*. กรุงเทพฯ: กองวิเคราะห์และพัฒนา มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553 (ฉบับเดือนพฤศจิกายน 2553)*. กรุงเทพฯ: สกอ.

- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2551). *แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2551-2554)*. กรุงเทพฯ: สกอ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2555). *รายละเอียดตัวชี้วัดและเกณฑ์การให้คะแนนตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของสถาบันอุดมศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.ร. (เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2555 จากเว็บไซต์ http://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=4&content_id=2120)
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2555). *คู่มือการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558): ฉบับสถานศึกษา (แก้ไขเพิ่มเติม พฤศจิกายน พ.ศ. 2554)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท พลัส.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2552ก). *รายงานผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง สภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพและมาตรฐานการอุดมศึกษา เสนอคณะกรรมการการอุดมศึกษา วุฒิสภา โดยคณะอนุกรรมการการอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สมศ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2552ข). *สถานการณ์การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง เสนอต่อคณะกรรมการการอุดมศึกษา วันพุธที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: สมศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)*. กรุงเทพฯ: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *กรอบทิศทางพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559): ฉบับสรุป*. กรุงเทพฯ: สกศ.
- สุบิน ยุระรัช, เชียง เกาจิต, สุธเดช แสงเพชร และไพบูลย์ สุขวิจิตร. (2554). ความพร้อมในการพัฒนาบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย*. 17 (2), 1-15.
- อำพร ไตรภัทร และกรรณิการ์ ก้าวหา. (2545). คุณภาพบัณฑิตจากการประเมินตนเองของนักศึกษา (Quality of the graduate: from student self-assessment). *วารสารการประกันคุณภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 3 (2), 23-31.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2551). ระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. *จูลสารประชาคมประกันคุณภาพการศึกษา*, 7 (2), หน้า 5-8.
- Association of Southeast Asian Nations. (2005). *ASEAN Document Series 2005*. Jakarta: Public Affairs Office, The ASEAN Secretariat.
- Barrie, S. C. (2006). *Understanding what we mean by the generic attributes of graduates*. Higher Education, 51, 215-241.
- Bath, D., Smith, C., Stein, S. & Swann, R. (2004). *Beyond mapping and embedding graduate attributes: bringing together quality assurance and action learning to create a validated and living curriculum*. Higher Education Research & Development, 23 (3), 313-328.
- Bloom, B.S. & others. (1971). *Handbook on formative and summative evaluation of student learning*. New York: McGraw-Hill.